

Инвазивни чужди видове

Гигантски хераклеум
(*Heracleum mantegazzianum*)

© Peter Pózek

- Инвазивните видове представляват огромна и бързо нарастваща заплаха за местното биологично разнообразие в Европа.
- Растенията и животните, които навлизат в нови, чужди за тях местообитания, могат да превземат местната флора и фауна и да увредят околната среда. Тези организми са известни като „инвазивни видове“.
- Те оказват също така социално и икономическо въздействие, например върху здравето на човека, риболова, селското стопанство и производството на храни.
- Нарастването на търговията, туризма и превоза на стоки през границите ускори тяхното разпространение.
- Днес Европейският съюз изразходва поне 12 милиарда EUR на година за борбата с инвазивните видове и за причинените от тях щети.
- Неотдавна Европейският съюз направи предложения за общоевропейска стратегия за борбата с инвазивните видове.
- Ранното откриване е жизненоважно: справянето с новодошлите видове е много по-лесно и рентабилно преди те да се установят трайно.
- Повишаването на информираността за инвазивните видове сред обществеността е условие за спечелването на тази битка.

природа

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

околна среда

Факт 1: Инвазивните видове са заплаха за биологичното разнообразие на Европа

Флората и фауната в Европа са се развивали в продължение на милиони години. Планинските вериги, моретата и реките са разделили популациите и са способствали за разцвета на огромно биологично разнообразие. Разширяването на международната търговия и пътуванията обаче са разрушили тези бариери в световен мащаб, като са позволили пряк контакт между видовете.

Това създава конкуренция за ценни храни и местообитания. И докато местните видове са устойчиви на местните вредители или болести, те често нямат никаква или имат само малка естествена

„Инвазивните видове представляват огромна заплаха за биологичното разнообразие. Предвид начина, по който те бързо се установяват и разпространяват, е възможно взетите от една държава-членка мерки да нямат ефект, ако съседните държави не предприемат мерки или не съгласуват действията си. Екологичните, икономическите и социалните последици от разпространението на инвазивните видове са сериозни за страните от ЕС и се нуждаят от съгласувана реакция.“

Ставрос Димас, комисар на ЕС по околната среда.

защита срещу чужди организми, като по този начин могат да бъдат буквално заличени. По същия начин животни или насекоми, държани под контрол от хищниците в тяхната собствена среда, могат да се възпроизведат бързо и да завладеят нова околна среда, в която не съществува такъв контрол. Теорията на Дарвин за естествения подбор разкрива как най-силните видове постигат надмощие в продължение на стотици или хиляди години. Съвременната мобилност обаче се намесва в този процес на еволюция, като събира конкурентни видове с безпрецедентни темпове и по неестествен начин.

Инвазивните видове (ИВ), известни също така като чужди инвазивни видове или инвазивни видове с неместен произход, се срещат във всички форми и размери. Повечето от видовете с неевропейски произход са внесени умишлено, включително дървета и култури, които са по-устойчиви или растат по-бързо, декоративни градински растения или домашни любимци. Възможно е те да не представляват проблем, докато не избягат или не бъдат пуснати в дивата природа. Други нежелани чужди видове са пристигнали случайно като „нередовни пътници“, попаднали случайно например в контейнери за въздушен или морски транспорт или, в случай на ракообразните, пренасяни по корпусите на корабите.

Факт 2: Нашето здраве е изложено на риск

Инвазивните видове представляват заплаха и за хората. Азиатският тигров комар достигна до Европа при търговията с употребявани автомобилни гуми. Той пренася най-малко 22 вируса, включително треска „Денга“. Измененията на климата биха могли да улеснят неговото разпространение на север. Чужди растения като гигантския хераклеум предизвикват алергии и кожни раздразнения и изгаряния. Инвазивните видове се свързват дори с разпространението на вируси като инфлуенца и ХИВ.

Факт 3: Инвазивните видове водят до разходи

През 2008 г. разходите за борбата с инвазивните видове и възстановяването на щетите, които те причиняват в ЕС, достигнаха приблизително 9,6 — 12,7 млрд. EUR. Но този диапазон определено е занижен поради факта, че много страни едва сега започват да изчисляват разходите. Средства по програма LIFE също се инвестират в проекти за справяне с инвазивните видове. От 1992 г. ЕС е изразходил над 38 милиона EUR по 180 проекта, както в рамките на мрежата от защитени зони на Натура 2000, така и извън нея. За сравнение - САЩ оценяват изразходваните от тях средства за борбата с биологичните нашественици на около 80 милиарда EUR годишно.

Общ брой на видовете

Установяване на най-вредните инвазивни чужди видове, застрашаващи биологичното разнообразие в общоевропейския регион
Източник: ЕЕА, 2007 г.

Азиатска калинка
(*Harmonia axyridis*)

Испански плужек (*Arion lusitanicus*)

Факт 4: Броят на инвазивните видове в Европа нараства

Описът по DAISIE включва 10 822 вида с неместен произход в Европа. Макар и не всички от тях да са инвазивни, според оценки около 10—15% са потенциално опасни за европейското биологично разнообразие.

Европейската агенция за околната среда е изготвила списък на 163 най-вредни инвазивни чужди видове, които застрашават екосистемите в Европа. От 1950 г. насам се установява повече от един вид на година и няма признаци за намаляване на темпа.

По-голямата част от инвазивните видове идва от Северна Америка и Азия. Значителен брой обаче произхожда от една част на Европа и бива пренасян до друга част. Единният пазар на Европа и пътуването без граници поддържа този поток.

Съществуват редица примери:

- **Калинката *Harmonia axyridis*** произхожда от Азия и представлява смъртоносна заплаха за калинките с местен произход в Обединеното Кралство, както и за пеперуди и други насекоми.
- **„Плужекът-убиец“**, с местен произход от Иберийския полуостров, се е разпространил из цяла Европа. Неподатлив на мерките за контрол, той се храни с по-слабите видове голи охлюви.
- **Мидата зebra**, пренасяна в баластната вода на корабите, окупира тръбопроводи и водни пътища.
- **Пачата трева**, внесена от Азия през 19-ти век като декоративно растение, завладява оттогава френската природа.
- **Нутрият** и **ондатрата**, внасяни от Америка заради кожата им, сега са се установили в дивата природа на Европа, като причиняват щети на канали и системи за предпазване от наводнения.

Факт 5: ЕС предприема мерки

Планът за действие на ЕС относно биоразнообразието за 2006 г. подчерта проблема с инвазивните видове, а средносрочната оценка на прилагането определи спешната необходимост от общоевропейска стратегия. Понастоящем някои части на Европа са изготвили специализирано законодателство и са създали програми, но други държави-членки нямат национално законодателство или планове. Отделно прилаганите мерки няма да бъдат ефективни. В миналото липсваше общ подход, затова през 2008 г. Европейската комисия публикува съобщението „Към стратегия на ЕС за борбата с инвазивните видове“.

На международно ниво е съгласувано, че проблемът изисква тристепенен подход:

- **Предотвратяването** е най-евтиният и най-добър подход и означава по-строг контрол на границите и обмяна на информация на регионално, национално и международно ниво. Прилагането на Конвенцията за баластните води ще реши някои от проблемите.
- След като инвазивните видове се установят, най-ефективната мярка е **ликвидирането**. Тази мярка се нуждае от централизирано координиране и финансиране, за да обхване широки области.
- Ако ликвидирането е невъзможно, необходими са **ограничаване** и дългосрочен контрол за спиране на по-нататъшното разпространение на инвазивните видове. Местните власти често са на предната линия, когато става въпрос за справяне с проблемите, така че те се нуждаят от подкрепа.

Информационни системи за ранно предупреждение

DAISIE

Съставяне на описи на инвазивните чужди видове за Европа (*Delivering Alien Invasive Species Inventories for Europe* - DAISIE) е проект, подкрепян от фондовете на ЕС за научни изследвания, който събира данни за биологичните инвазии в цяла Европа. Неговият уебсайт предоставя подробности за 10 822 чужди вида, които в момента нахлуват в природата, водните пътища и морската среда на Европа. Международен екип от 1657 експерти непрекъснато актуализира базата данни. DAISIE включва списък по азбучен ред на 100-те най-вредни нашественици, с подробни карти, указващи къде да ги намерим.

<http://www.europe-aliens.org/>

ALARM

Оценяване на големи рискове за биоразнообразието с изпитани методи (*Assessing Large-scale Risks for Biodiversity with tested Methods* - ALARM) направи проучване как местообитанията отстъпват пред инвазията, като помогна да се предвиди кои области биха могли да бъдат застрашени в бъдеще.

Друго изследване посочи шестте главни „пътища“ за навлизане на новодошлите видове: преднамерено освобождаване, бягство, неумишлено замърсяване, „нередовен пътник“, коридор (по пътища, канали и т.н.) и самостоятелно (естествено разпространение).

ALARM: <http://www.alarmproject.net>

Сива катерица (*Sciurus carolinensis*)

Факт 6: Ранното откриване е жизненоважно

Въпреки че не всички чужди видове са вредни, принципът на предпазливостта диктува, че всички новодошли видове трябва да бъдат идентифицирани, а властите трябва да бъдат готови за бърза реакция и справяне с проблеми. Ранното откриване и бързата реакция са най-рентабилни и има по-голяма вероятност да постигнат успех, отколкото мерки, предприети след установяването на видовете.

Информационни и научноизследователски инициативи като DAISIE, ALARM и NOBANIS играят важна роля в разработването на системи за ранно предупреждение за инвазивни чужди видове.

Факт 7: Необходимо е участието на хората

Повишаването на информираността е важна част от борбата с инвазивните видове. Неотдавна Комисията проведе обществено допитване, на което бяха дадени 880 отговора, три четвърти от които — от физически лица.

Анкетата разкрива широка подкрепа за действие на равнище ЕС. Около 91 % от отговорилите са съгласни със спешната необходимост от въвеждане на нови мерки за предотвратяване разпространението на тези организми. 90 % искат общоевропейска система за ранно предупреждение, а 86 % смятат, че държавите-членки следва да бъдат правно задължени да предприемат мерки. Повечето от отговорилите (90 %) гледат на липсата на информираност в обществото като на бариера и смятат, че е важно да се повиши значимостта на въпроса (77 %). ЕС използва тези резултати при разработването на своята политика.

Факт 8: Време за всеобхватна стратегия

Понастоящем Комисията подготвя стратегия на ЕС, която взема под внимание коментарите по нейните предложения и трябва да бъде готова през 2011 г. Съществува широк обхват от възможности: от „бизнес както обикновено“, до по-добро прилагане или адаптиране на съществуващото законодателство на ЕС или изготвяне на нов, всеобхватен подход.

В същото време се правят постъпки за внедряване на Европейска система за ранно предупреждение и информация, което би било важна крачка напред.

Действията на ЕС могат да окажат решаващо въздействие при намаляването на разпространението на инвазивните видове. Островите като цяло, но по-специално тези, които са част от отвъдморските територии на Европейския съюз, притежават богато биологично разнообразие. Островните видове обаче са също така особено уязвими. През последното столетие островното биологично разнообразие, което в значителна степен се е развивало без конкуренция, беше подложен на силен натиск от страна на инвазивните видове. От 724-те регистрирани животински вида, изчезнали през последните 400 години, около половината са били островни видове. През последните години на отвъдморските територии не беше обръщано достатъчно внимание, но през 2008 г. френското председателство на ЕС предприе международна инициатива, за да поправи това. В тези области сравнително ниски инвестиции биха могли да постигнат значителни резултати.

Факт 9: Инвазивните видове представляват международен проблем

През 2002 г. страните по Конвенцията на Организацията на обединените нации за биологичното разнообразие (CBD) договориха всеобхватен глобален подход за решаване на проблема с инвазивните видове. Те настояха пред правителствата да повишат информираността, да включат общностите и да си сътрудничат със съседните държави. Предотвратяването на международното придвижване на инвазивни чужди видове и координирането на навременна и ефективна ответна реакция на инвазиите ще изискват взаимодействие и сътрудничество между правителствата, икономическите сектори, НПО, международните организации и обществеността като цяло.

ООН избра Инвазивните чужди видове за тема на тазгодишния **Международен ден на биологичното разнообразие** — 22 май 2009 г.

© Dan Minchin

Мида зебра
(*Dreissena polymorpha*)

NOBANIS

Северноевропейска и Балтийска мрежа за инвазивни чужди видове (*North European and Baltic Network on IAS - NOBANIS*) е регионален портал, предоставящ информация за чужди видове в северна и централна Европа. Той включва 18 страни-партньори в рамките на ЕС и извън нея и осъществява контакт с регионални и глобални мрежи и проекти относно инвазивните чужди видове.

<http://www.nobanis.org/>

Допълнителна информация:

Уебсайт на ЕС:

http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm

Обхват на дейността на ЕС:

http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/2006_06_ias_scope_options.pdf

Европейска агенция за околната среда „Сигнали“:

<http://www.eea.europa.eu/pressroom/newsreleases/killer-slugs-and-other-aliens>

Видео:

<http://www.tvlink.org/viewer.cfm?vidID=307>

Глобална база данни за инвазивни видове:

<http://www.issg.org/database/welcome/>

Служба за публикации